

Міністерство освіти і науки України
Луганська обласна державна адміністрація
Луганський національний університет імені Тараса Шевченка
ДУ НДІ соціально-трудових відносин Міністерства соціальної політики України
Луганське відділення Українського географічного товариства
Луганський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти
Газета „Краєзнавство. Географія. Туризм”

НАУКОВІ ПОШУКИ ГЕОГРАФІЧНОЇ ГРОМАДСЬКОСТІ: МИНУЛЕ, СЬОГОДЕННЯ, МАЙБУТТЯ

*Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції,
присвяченої 75-річчю утворення Луганської області*

8 – 10 жовтня 2013 року

ЗМІСТ

І. ПЛЕНАРНІ ДОПОВІДІ

<i>Олійник Я. Б., Нич Т. В.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУСПІЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ УКРАЇНИ.....	3
<i>Барановський М. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ ТА СУЧАСНІ ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СТАРОПРОМИСЛОВИХ РЕГІОНІВ (НА ПРИКЛАДІ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	10
<i>Доценко А. І.</i> СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ПРОБЛЕМИ СІЛЬСЬКОГО РОЗСЕЛЕННЯ У КИЇВСЬКОМУ РЕГІОНІ.....	15
<i>Ишук С. І., Гладкий О. В.</i> НОВІТНІ ЗАВДАННЯ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНОЇ КОМПЛЕКСОЛОГІЇ В ХХІ СТОЛІТТІ.....	19
<i>Калько А. Д., Громаченко К. Ю., Коротун С. І.</i> ЕКОЧАСТИНА ПІДГОТОВКИ ТУРИЗМОЗНАВЦІВ.....	27
<i>Любіцева О. О., Романчук С. П.</i> ГЕОГРАФІЯ РЕЛІГІЇ: УТОЧНЕННЯ ПРЕДМЕТНОЇ СФЕРИ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	34
<i>Нємець Л. М., Нємець К. А.</i> НЕОБХІДНІСТЬ РОЗШИРЕННЯ ФУНКЦІЙ СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ – НАГАЛЬНА ПОТРЕБА ЧАСУ.....	37
<i>Ровенчак І. І., Ярошевич М. А.</i> ПРОБЛЕМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ НАФТОПРОВІДНОГО ТРАНСПОРТУ УКРАЇНИ: ГЕОПРОСТОРОВІ АСПЕКТИ.....	42
<i>Смирнов І. Г., Михайленко Т. І.</i> РЕСТОРАННА ЛОГІСТИКА ТА ЇЇ ІНФОРМАЦІЙНИЙ АСПЕКТ ЯК СКЛАДНИК РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	45
<i>Сорокіна Г. О.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ГЕОСАЙТІВ ЛУГАНЩИНИ ДЛЯ РОЗВИТКУ РЕГІОНАЛЬНОГО ТУРИЗМУ.....	52
<i>Топчієв О. Г., Яворська В. В.</i> СТАДІЇ ФОРМУВАННЯ ГЕОДЕМОГРАФІЇ.....	56
<i>Трегубенко О. М.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ПІДХОДИ ДО ОРГАНІЗАЦІЇ ПРОЦЕСУ ПІДГОТОВКИ ФАХІВЦІВ-ГЕОГРАФІВ.....	62
<i>Слоньова Т. І., Мельник І. Г.</i> ЛУГАНЩИНА: 75 РОКІВ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ.....	66

ІІ. ПРИРОДНИЧО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

<i>Белоусова Н. В.</i> ОСОБЛИВОСТІ ПОВОДЖЕННЯ З ВІДХОДАМИ В ЛУГАНСЬКІЙ ОБЛАСТІ: ЗБИРАННЯ, ЗБЕРЕГАННЯ, УТИЛІЗАЦІЯ ТА ВИДАЛЕННЯ.....	75
<i>Гречишкін В. І.</i> ЕКОЛОГІЧНИЙ СТАН РІЧКИ АЙДАР НА ТЕРИТОРІЇ.....	

НОВОАЙДАРСЬКОГО РАЙОНУ	82
<i>Дернов В. С.</i> СЛІДИ ПІДВОДНИХ ЗСУВІВ СЕРЕД ВІДКЛАДІВ СЕРЕДНЬОГО КАРБОНУ ЦЕНТРАЛЬНОГО ДОНБАСУ ТА ЇХ НАУКОВЕ ЗНАЧЕННЯ.....	86
<i>Кандауров В. В.</i> ІСТОРІЯ АНТРОПОГЕННОГО ПЕРЕТВОРЕННЯ ГЕОКОМПЛЕКСІВ ДОНЕЦЬКОГО КРЯЖУ В МЕЖАХ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ ВІД ПОЧАТКУ ЗАСЕЛЕННЯ ДО XVII СТОРІЧЧЯ.....	90
<i>Кисельова О. О.</i> СТРУКТУРА ЯРУЖНОЇ МЕРЕЖІ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	93
<i>Коджабашиян А. С.</i> ВПЛИВ ГЕОГРАФІЧНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ВИНИКНЕННЯ ГІДРОНІМІВ ЛУГАНЩИНИ.....	97
<i>Синявер Е. Е.</i> ПРОБЛЕМЫ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ МЕСТОРОЖДЕНИЙ УГЛЕВОДОРОДОВ С МАЛЫМ ДЕБИТОМ В АВТОНОМНОЙ РЕСПУБЛИКЕ КРЫМ	102
<i>Сопов Д. С.</i> МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ КОНСТРУКТИВНО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ ЗЕМЕЛЬНИХ РЕСУРСІВ ЛУГАНЩИНИ.....	106
<i>Удовиченко Н. И., Братишко А. В.</i> О НОВЫХ РЕЗУЛЬТАТАХ ПАЛЕОНТОЛОГИЧЕСКИХ ИССЛЕДОВАНИЙ В ЛУГАНСКОЙ ОБЛАСТИ.....	110

III. СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ

<i>Вавринів Л. А.</i> СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ЗАХВОРЮВАННЯ НАСЕЛЕННЯ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ НА ТУБЕРКУЛЬОЗ ТА ІНШІ СОЦІАЛЬНІ ХВОРОБИ.....	116
<i>Василевська Я. В.</i> ФАКТОРНИЙ АНАЛІЗ ПРИ ДОСЛІДЖЕННІ ТУРИСТСЬКО- РЕКРЕАЦІЙНИХ РЕСУРСІВ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	122
<i>Вірченко П. А.</i> СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ЗАЛУЧЕННЯ ТУРИСТСЬКО- РЕКРЕАЦІЙНОГО ПОТЕНЦІАЛУ ТЕРИТОРІЙ ЛОКАЛЬНОГО РІВНЯ (НА ПРИКЛАДІ МІСТА КРЕМІННА ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	128
<i>Гаман Н. О.</i> КАРТОГРАФІЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТРАНСПОРТНИХ ВАНТАЖНИХ ЛОГІСТИЧНИХ ПОТОКІВ В УКРАЇНІ ЯК ЗАПОРУКА ІНТЕГРАЦІЇ В ТРАНСПОРТНУ СИСТЕМУ ЄВРОПИ.....	134
<i>Гусєва Н. В.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ СПОЖИВАННЯ ПРОДОВОЛЬСТВА НАСЕЛЕННЯМ УКРАЇНИ.....	139
<i>Гусєва Н. В., Литвин І. В.</i> ПРОМИСЛОВИЙ ТУРИЗМ ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	146
<i>Дудкіна Г. Є.</i> ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ ЗІ СПЕЦІАЛЬНИМ	

РЕЖИМОМ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В ДОНЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ (СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНИЙ АСПЕКТ).....	155
<i>Дудкіна Г. Є., Севостьянова С. О.</i> СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ АСПЕКТИ ІНВЕСТУВАННЯ В ОСНОВНИЙ КАПІТАЛ У ДОНЕЦЬКІЙ ОБЛАСТІ.....	160
<i>Заячук М. Д.</i> КЛАСТЕРИ – ЦЕНТРИ РЕГІОНАЛЬНОГО РОЗВИТКУ (НА ПРИКЛАДІ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	165
<i>Ігнатенко Є. В.</i> ПРОБЛЕМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТІВ МІЖНАРОДНИХ ТРАНСПОРТНИХ КОРИДОРІВ (МТК) В УКРАЇН.....	169
<i>Кисельов Ю. О.</i> ПРОБЛЕМА „СОФІЙНОСТІ” В НАУЦІ ТА ЇЇ ГЕОГРАФІЧНИЙ ЧАСОПРОСТОРОВИЙ ВИМІР.....	174
<i>Куделіна С. Б.</i> ДЕМОГРАФО-ЕКІСТИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ПІВНІЧНОЇ ЗОНИ ОДЕСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	181
<i>Кулешова Г. О., Ключко Л. В., Сегіда К. Ю., Панкратьєва В. В.</i> СУСПІЛЬНО- ГЕОГРАФІЧНІ ОСОБЛИВОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ.....	187
<i>Лижник Я. С., Слащук А. М.</i> АГРОПРОМИСЛОВІ КЛАСТЕРИ, ЯК НОВА ФОРМА ФУНКЦІОНУВАННЯ АПК: СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ ДОСЛІДЖЕННЯ (НА ПРИКЛАДІ ВОЛИНСЬКОЇ ОБЛАСТІ).....	192
<i>Майстер А.А.</i> ПІДХОДИ ДО РОЗУМІННЯ ПОНЯТТЯ „ТЕРИТОРІЯ” ЯК ОБ’ЄКТУ ГОСПОДАРСЬКОГО ОСВОЄННЯ.....	195
<i>Мальчикова Д. С.</i> ЗАХІДНИЙ ДОСВІД РОЗВИТКУ І СТАНОВЛЕННЯ СИСТЕМ ПЛАНУВАННЯ ТЕРИТОРІЙ РЕГІОНІВ.....	199
<i>Мартинова В.А.</i> РЕЛІГІЙНО-ГЕОГРАФІЧНЕ РАЙОНУВАННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	204
<i>Мельник І. Г., Мороз А. М.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ТРАНСФОРМАЦІЇ СТАТЕВОЇ СТРУКТУРИ НАСЕЛЕННЯ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	209
<i>Мельник С. В., Гаєвська Н. С.</i> РЕГІОНАЛЬНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ПРОДОВОЛЬЧОЇ БІДНОСТІ В УКРАЇНІ.....	215
<i>Нефедова Н.Є.</i> МОРСЬКІ ПОРТИ УКРАЇНИ У ФОРМУВАННІ ЧОРНОМОРСЬКОЇ ТРАНСПОРТНОЇ ЗОНИ.....	222
<i>Пестушко В. Ю.</i> СУЧАСНИЙ СТАН І ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ТУРИЗМУ В УКРАЇНІ.....	230
<i>Пилипенко І. О.</i> АНАЛІЗ ЦЕНТРО-ПЕРИФЕРІЙНОЇ ОРГАНІЗАЦІЇ ГЕОПРОСТОРУ МЕТОДОМ ЗІПФА-МЕДВЕДКОВА.....	234
<i>Слоньова Т. І., Балтік О. Ю.</i> МАРКІВЩИНА: ДЕЯКІ СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНІ	

ОСОБЛИВОСТІ РОЗВИТКУ НАСЕЛЕННЯ ТА ГОСПОДАРСТВА.....	239
<i>Слоньова Т. І., Горбунова Н.К.</i> СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СВЕРДЛОВСЬКОГО РЕГІОНУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	247
<i>Худіковська В. А.</i> ВПЛИВ ПІДПРИЄМСТВ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	255
<i>Шевченко М. Г.</i> ДОСЛІДЖЕННЯ СУЧАСНОГО СТАНУ МОЛОДІЖНОГО СЕГМЕНТУ РИНКУ ПРАЦІ.....	259
<i>Яворська В. В., Заблатовська Н. В.</i> ПРЕДМЕТНА І МЕТОДОЛОГІЧНА ВИЗНАЧЕНІСТЬ ГЕОДЕМОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ	266

IV. ГЕОГРАФІЧНА ОСВІТА

<i>Дзюбенко О. В.</i> ПРАКТИКА ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ „ЕКОГЕОГРАФІЯ” ДЛЯ ФАХІВЦІВ-ГЕОГРАФІВ.....	273
<i>Ештокин А. Н.</i> ИСПОЛЬЗОВАНИЕ КОМПЬЮТЕРА ДЛЯ ПЕРЕСЧЕТА ГЕОГРАФИЧЕСКИХ И ПРЯМОУГОЛЬНЫХ КООРДИНАТ.....	275
<i>Жерлицин С. О.</i> ПРО РЕЗУЛЬТАТИ ЕКОЛОГО-ГЕОГРАФІЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ УЧНІВ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ.....	281
<i>Нємець Л. М., Сєгіда К. Ю.</i> ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ «ОСНОВИ СОЦІАЛЬНОЇ ГЕОГРАФІЇ».....	287
<i>Роман С. В.</i> ВИКОРИСТАННЯ ПРИНЦИПУ РЕГІОНАЛЬНОСТІ ДЛЯ ФОРМУВАННЯ ЕКОЛОГО-ГУМАНІСТИЧНИХ ЦІННОСТЕЙ У ПРОЦЕСІ ШКІЛЬНОЇ ХІМІЧНОЇ ОСВІТИ.....	293
<i>Сисак О. М.</i> ВИКОРИСТАННЯ КРАСЗНАВЧОГО МАТЕРІАЛУ НА УРОКАХ ПРИРОДОЗНАВСТВА ТА ГЕОГРАФІЇ.....	298
<i>Чикіна Ю. Ю.</i> ВИКОРИСТАННЯ ЗАСОБІВ КОМП'ЮТЕРНО-ІНФОРМАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ НАБУТИХ ЗНАНЬ ТА ВМІНЬ МАЙБУТНІМИ ВЧИТЕЛЯМИ ГЕОГРАФІЇ.....	301
<i>Шарай К. С.</i> ОСОБЛИВОСТІ НАПРЯМІВ, ЗМІСТУ ТА ФОРМ ТЕОРЕТИЧНОЇ ТА ПРАКТИЧНОЇ ПРОФЕСІЙНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВЧИТЕЛІВ НА КАФЕДРІ ГЕОГРАФІЇ ЛНУ ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА У ДРУГІЙ ПОЛОВИНІ ХХ СТОЛІТТЯ.....	305

сільськогосподарської сировини. А прискорений розвиток АПК, в свою чергу, може збільшити притік інвестицій і у соціальну сферу. Перспективною сферою діяльності може стати також рекреаційно-туристичний бізнес.

Отже, у Марківському районі останніми десятиліттями відбувалися значні здинамічні та структурні міни як стосовно населення, так і відносно господарства. У майбутньому Марківщина має усі об'єктивні можливості залишитися важливим осередком агропромислового виробництва у господарському комплексі Луганської області. Для цього необхідні зусилля, як органів місцевого самоврядування, так і усієї громади Марківщини.

Література

1. **Географічна** енциклопедія України: у 3 т. / редкол. : О. М. Маринич (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. рад. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1989 – 1993. – Т. 3, с. 257. 2. **История** городов и сел Украинской ССР. Ворошиловградская область. – Киев : Главная редакция Украинской советской энциклопедии, 1976. – 728 с. 3. **Народное** хозяйство Ворошиловградской области: статистический сборник. – Донецк: Изд-во «Статистика», 1971. – 166 с. 4. **Статистичний** щорічник Луганської області за 2011 рік. – Луганськ : Головне управління статистики в Луганській області, 2012. – 493 с.

УДК [911.3:30:33](477. 61)

*Т. І. Слоньова, к. геогр. н.,
доц.*

*Н.К.Горбунова, маг. географії,
Луганський національний університет
імені Тараса Шевченка*

СУСПІЛЬНО-ГЕОГРАФІЧНА ХАРАКТЕРИСТИКА СВЕРДЛОВСЬКОГО РЕГІОНУ ЛУГАНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

Суспільно-географічні дослідження набули в Україні досить широкого розвитку. У різні роки та різними науковцями вивчалися природні, демографічні, соціально-економічні особливості як Луганщини, так і окремих її регіонів, зокрема Свердловського [1, с. 598-599, 2, с. 574-584]. Однак, більш глибокого суспільно-географічного вивчення окремих регіонів області майже не проводилося. Саме це й обумовило вибір та актуальність такої теми.

Об'єктом нашого дослідження є суспільно-географічний комплекс Свердловського регіону Луганської області. Його специфічною особливістю є те, що у 1988 р. з метою оптимізації управління дві адміністративно-територіальні одиниці, а саме Свердловська міська рада та Свердловський район, були об'єднані в одну функціональну структуру. Саме цю територію ми надалі будемо називати Свердловським регіоном.

Мета дослідження - виявити особливості передумов розвитку населення та господарства регіону, а також динамічні, структурні та географічні зміни, що відбулись у їх територіальній організації за більш ніж сім десятиліть його соціально-економічного розвитку.

Інноваційність дослідження ми вбачаємо у тому, що нами складена комплексна суспільно-географічна характеристика населення й

господарського комплексу Свердловського регіону. А його практичне значення полягає у тому, що результати, висновки та окремі графічні й картографічні матеріали можуть бути використані вчителями географії, краєзнавцями, органами місцевого самоврядування, усіма тими, хто цікавиться вивченням свого рідного краю.

Свердловський регіон розташований на південному сході Луганської області. Головними особливостями його географічного положення є: периферійність, віддаленість від обласного центру та промислових центрів центральної Луганщини, а також прикордонність (регіон межує з Кам'янським, Красносулінським та Родіоново-Несвітайським районами Ростовської області Російської Федерації). Тому на східному та південному кордонах облаштовані 3 митні переходи (КПП «Довжанський» з виходом на м. Новошахтинськ, КПП «Червонопартизанський» - на м. Гуково, КПП «Новоборовиці» – на райцентр м. Куйбишево), через які здійснюються вантажні й пасажирські перевезення між Росією та Україною. Позитивною рисою географічного положення регіону є близькість промислових центрів півдня Луганської області, а саме, Краснодона, Ровеньок, Антрацита (відстань до них не перевищує 60 км), а також сприятливе положення на міжнародних автомобільних та залізничних транспортних шляхах. Територією Свердловщини проходить ділянки міждержавних автомагістралі Харків – Ростов-на-Дону та залізничної магістралі Дебальцеве – Зверево.

У формуванні господарського комплексу Свердловського регіону дуже важливе значення мали його природні умови та ресурси. Свердловщина повністю розташована у межах Донецької складчастою споруди, що обумовило особливості рельєфу території. Тут переважають височини з відмітками від 240 до 300 метрів. У центральній частині регіону знаходиться найбільш підвищена ділянка, а саме, вододіл рік Міусу та Дону, в межах якої розташована найвища точка регіону (331 метр над р.м). Низовинні ділянки займають незначні площі на периферії і знаходяться у долинах річок.

Тектонічна та геологічна будова території Свердловщини обумовили наявність тут багатих покладів найбільш енергетичної та цінної марки вугілля, а саме, антрациту. Окрім багатих покладів паливних ресурсів на території Свердловщини розвідані запаси поліметалевих цинково-свинцево-срібних руд. Цей край також має майже невичерпні запаси нерудних корисних копалин пісковиків, цементної сировини, глин. На півдні, поблизу с. Астахівське, розташоване родовище мінеральної води «Астахівська», яку за її властивості ототожнюють зі знаменитою «Єссентуки-20».

Клімат Свердловщини характеризується як помірно континентальний з досить жарким, посушливим літом та порівняно холодною зимою з нестійким сніговим покривом. Значний вплив на формування кліматичних особливостей краю має характер підстилаючої поверхні, а саме височини Донецького кряжу. У цілому кліматичні умови краю сприятливі для проживання населення та його господарської діяльності. Разом з цим у окремі роки спостерігається негативний вплив на сільськогосподарську діяльність таких природних явищ як суховії, пилові бурі, зимові відлиги,

ожеледиця, пізні весняні та ранні осінні заморозки.

Для території Свердловського регіону характерним є дефіцит водних ресурсів, що пояснюється його розташуванням на вододілі та наявністю тут лише верхів'їв малих річок та струмків, що пересихають. За радянських часів для потреб зрошуваного землеробства було побудовано більше п'ятдесяти ставків. Зараз вони використовуються у якості протипожежних водних резервуарів, водойм для розведення риби та як місця відпочинку місцевого населення.

Для ґрунтового покриву території регіону характерні чорноземи двох видів: потужні на лесових породах та звичайні щебенисті на елювії щільних корінних порід. У зв'язку з особливостями геологічної будови, рельєфу, кліматичних умов ґрунти зазнають інтенсивних ерозійних процесів. Еродованість сільськогосподарських угідь тут складає близько 42 % від їх загальної площі.

Хоча сьогодні Свердловщина має яскраво виражену індустріальну спеціалізацію господарства, тим не менш вона є унікальним природним регіоном, де розташовані неповторні геологічні, фізико-географічні й біологічні об'єкти, які мають як наукове, екологічне, так і рекреаційне значення. Це відділення Луганського природного заповідника «Провальський степ», ботанічні заказники «Медвежанський», «Курячий», пам'ятки природи «Королівські скелі» (геологічна) та «Провальський дуб» (біологічна).

Отже природні умови та ресурси краю як раніше сприяли розселенню та активній господарській діяльності населення, так і сьогодні забезпечують його подальший розвиток.

Перші поселення з'явилися на території сучасної Свердловщини ще 12 тисяч років тому. Але активне заселення та освоєння почалося лише у XVIII столітті, коли ці землі увійшли до володінь Війська Донського та козацькі отамани започаткували тут видобуток вугілля. Перші населені пункти з'явилися тут у кінці XVIII - на початку XIX ст. Це були козацькі слободи, хутори та шахтарські селища. Статус міста першим отримав Свердловськ у 1938 році, який виник шляхом об'єднання декількох робітничих селищ. Він стає центром однойменного адміністративного району та містом обласного підпорядкування.

Сьогодні населення регіону проживає у 43 населених пунктах, з яких одне місто (Свердловськ) має обласне, одне місто (Червопартизанськ) – районне підпорядкування. Крім міст тут розташовані шість селищ міського типу та тридцять п'ять сільських населених пунктів.

Виникнення і розвиток промислового виробництва, освоєння сільськогосподарських земель впливали як на формування системи розселення, так і на зростання чисельності населення цього краю. З кінця XVIII ст. до 90-х рр. XX ст. кількість мешканців регіону постійно збільшувалася. Саме на початок 90-х років припадає його максимальна кількість (145,1 тис. осіб). Сьогодні чисельність населення Свердловського регіону становить 111,6 тис. осіб. Отже за останні два десятиліття населення

зменшилося майже на чверть (23 %), при чому у сільській місцевості чисельність населення скорочувалась більш високими темпами (на 34,2 %) [3, с. 264].

Така динаміка чисельності населення залежала перш за все від природного руху населення. Показники народжуваності у регіоні до 90-х років постійно зростали, особливо у сільській місцевості. Але в дев'яності роки відбувається різкий спад народжуваності через значне зниження рівня життя людей в період гострої соціально-економічної кризи у державі. Так, у 2001-2002 рр. загальний коефіцієнт народжуваності був найнижчим за післявоєнний період і становив 7,0‰. У XXI ст. народжуваність стала поступово зростати і у 2012 р. її показник становив 10,8‰ у міській та 11,3‰ у сільській місцевостях [3, 280-284].

За останні півстоліття смертність населення в регіоні, на жаль, невпинно зростала. Так, якщо у 1965 р. вона становила 5,9 ‰, то у 2005 р. досягла найвищого значення (19,3‰). Після цього загальний коефіцієнт смертності почав дещо зменшуватися і у 2012 р. становив у цілому по регіону 16,6‰. Водночас у сільській місцевості цей показник стабілізувався і навіть дещо підвищився (у 2012 р. – 20,8‰). На смертність населення Свердловщини більш помітний вплив, порівняно з іншими регіонами Луганщини, має виробничий травматизм.

Отже, природний приріст, що формується за результатами природного руху населення, до кінця 80-х рр. у Свердловському регіоні був додатним, хоча постійно зменшувався. З початку 90-х років він стає від'ємним. Найгірший показник було зареєстровано у 2005 р. (-10,8 ‰ всього по регіону та -12,9 ‰ у сільській місцевості). Останніми роками спостерігається незначне покращання ситуації, але воно здебільшого стосується міського населення. Взагалі показники природного приросту населення до цього часу залишаються від'ємними [3, с. 283].

Значення міграційних процесів у динаміці чисельності населення Свердловського регіону було у різні роки неоднаковим. До 1980 р. сальдо міграцій було додатним і механічний приріст перевищував темпи природного приросту населення. У 90-і роки напрямок міграційних рухів змінився на протилежний. У кінці цього десятиліття масштаби міграцій значно скоротилися. Найбільший обсяг останніми роками мають внутрішньорегіональні міграції, при цьому кількість прибулих помітно вища. У порівнянні з 2008 р. збільшилося у три рази сальдо міждержавної міграції, що можна пояснити активізацією господарських зв'язків. Близькість індустріальних центрів Ростовської області сприяє також активним маятниковим міграціям осіб у працездатному віці.

Характер демографічних процесів суттєво вплинув на статеву-вікову структуру населення регіону. На Свердловщині, як і в Луганщині у цілому, переважають жінки. Таке співвідношення склалося перш за все за рахунок людей похилого віку, бо, по перше, тривалість життя жінок довша, ніж у чоловіків, а по-друге, смертність серед чоловічого населення більша через небезпечну роботу, схильність до шкідливих звичок. Вікова структура

населення, як і Луганської області в цілому, характеризується зменшенням питомої ваги молодших та збільшенням частки осіб старших вікових категорій. Питома вага молоді до 14 років у 2012 р. у міській місцевості становила 13,7%, а у сільській – 13,5%. Частка осіб віком 65 років і старіше відповідно становила 15,0 % та 16,1 % [3, с. 269].

Географічне положення Свердловського регіону у межах суміжних етнічних територій, обумовило специфічну етнічну структуру його населення. Перепис 2001 р. засвідчив, що питома вага українців у міській місцевості у порівнянні з 1979 р. помітно збільшилася (з 40,3 % до 48,23%). Якщо у 1979 р. тут мешкало більше половини росіян, то за даними останнього перепису співвідношення двох етнічних груп майже зрівнялося. У сільській місцевості Свердловщини стабільно переважають українці (більше 70% у 2001 р.). Питома вага інших національностей становить близько 3%, серед них найбільшими етнічними групами є білоруси і татари, особливо у містах. Останніми роками у регіоні спостерігається збільшення частки вихідців з країн Закавказзя [4, с. 198].

По території Свердловщини населення розміщене досить нерівномірно. Середній показник густоти населення складає 91 особу на км², а середня щільність населення сільської місцевості - лише 11 осіб на км². Серед міських поселень найбільшими є Свердловськ та Червонопартизанськ, тут сконцентровано більше 75% населення регіону. В інших міських населених пунктах, тобто селищах міського типу, проживає 16% населення. Отже цей регіон один з найбільш урбанізованих на Луганщині. Якщо у 1959 р. рівень урбанізації становив тут 84 %, то у 2012 р. він підвищився до 90,7 %. Питома вага сільського населення у регіоні незначна, всього 9,34 % [3, с.272, 5, с. 6].

Сучасна система розселення Свердловщини сформувалася упродовж останнього століття і була обумовлена, перш за все, розвитком вугільної промисловості. Вона досить дисперсна та багаторівнева. Свердловській міській раді підпорядковані не лише селища міського типу, а і сільські ради. Пряме підпорядкування Свердловську має також наймолодше місто регіону, центр вугільної промисловості Червонопартизанськ. Просторово міські поселення знаходяться у центральній частині регіону, а сільські переважно на його периферії, особливо у східній та південній частинах.

Наявність в Свердловському регіоні паливно-енергетичних мінерально- сировинних ресурсів, а також значного трудового потенціалу обумовили формування галузевої спеціалізації його господарського комплексу.

Свердловщина сьогодні є високоіндустріалізованим регіоном, де на вартість продукції промислового виробництва приходиться 98,4%. З кожним роком валовий обсяг промислової продукції зростає. У структурі промислового комплексу Свердловщини представлені підприємства як видобувної, так і та переробної галузей промисловості.

Багаті на кам'яне вугілля надра Свердловщини зумовили розвиток тут перш за все вугільної промисловості. Перші примітивні шахти з'явилися тут

ще у 1870 р., а на початку ХХ ст. тут функціонувало вже більше 20 рудників. Сьогодні вуглевидобутком на Свердловщині займається філія ООО ДТЕК «Свердловантрацит», яка включає в себе 5 шахт, 3 збагачувальні фабрики, шахтобудівельне управління та 13 допоміжних підрозділів, 5 об'єктів соціальної сфери. На балансі підприємства 16 вугільних пластів з промисловими запасами антрациту 213,5 млн. тонн. Розробляються 5 пластів з промисловими запасами 67,6 млн. тонн [6, с.153].

Напередодні війни, у 1940 р. на Свердловщині було видобуто майже три млн. тон вугілля. У наступні післявоєнні роки вуглевидобуток постійно зростав. Найбільшого розквіту вугільна промисловість досягла у період з 1960 р. до 1980 р. Щорічний видобуток у цей період становив близько 10 млн. тон. У наступне десятиліття відбувалося зниження вуглевидобутку і у 1990 р. він становив 7,5 млн. тон. До середини 90-х років видобуток вугілля скоротився до 1,5 млн. тонн. І лише з 1998 р. почався новий етап підйому вугільної галузі у регіоні (до 4-5 млн. тон вугілля щорічного видобутку). Зараз щомісяця в вугільними підприємствами регіону випускається та реалізується близько 400 тисяч тонн готової вугільної продукції. Більше 60% її приходиться на низькозольні малосірчані крупні та середні сорти антрациту. На вугільну промисловість приходиться 94,6% вартості усієї промислової продукції, тож, можна зробити висновок, що саме вугільна промисловість є галуззю моноспеціалізації Свердловщини.[6, с. 92].

До видобувної промисловості регіону відносять також такі підприємства як ДП «Екотех», ТОВ «Вуглевидобувна фірма «Восток-уголь АГ», філія «Шахтоуправління по видобутку та збагаченню вугілля» ТОВ «ДВ нафтогазовидобувна компанія», ТОВ «Комсомольський кам'яний кар'єр».

Обробна промисловість Свердловщини представлена підприємствами галузей металургії та обробки металів, , машинобудування, легкої та харчової промисловості. До недавнього часу у регіон існувало українсько-іспанське СП «Інтерсплав», яке виробляло сплави кольорових металів. Сьогодні деякі виробництва з обробки металів існують у двох виправничих колоніях. Машинобудування представлене трьома підприємствами, а саме, ВАТ «Свердловський машзавод», ПАТ «Свердловський завод ГШО», та ВП «Свердловський РМЗ». Харчова промисловість представлена хлібокомбінатом, м'ясокомбінатом, приватними підприємствами по виробництву мінеральної столової води та безалкогольних напоїв. До недавнього часу тут діяв досить потужний комбікормовий завод ТОВ СФ «Агроптаха», але він також призупинив свою діяльність. Одне підприємство регіону, а саме ПАТ «Свердловська швейна фабрика, представляє легку промисловість, а чотири підприємства виробляють та реалізують електроенергію, газ та воду.

Особливості природних ресурсів Свердловщини сприяли господарському освоєнню і родючих земель, але індустріальна спеціалізація регіону, що склалася упродовж останнього століття, зумовила дещо другорядну роль сільського господарства. За останні двадцять років у

ньому також відбулися значні зміни у структурі землекористувачів, у обсягах сільськогосподарської продукції. Станом на 01.01. 2013 р. у Свердловському регіоні зареєстровано 65 агроформувань, усіх форм власності, з них 5 господарських, 7 приватних та 52 фермерських господарства. Основну частку сільськогосподарської продукції в районі виробляють три найбільших підприємства: ПП «Агрофірма Довжанська», ПСП «Провалля» та фермерське господарство «Брати Єлісеєви». Посівні площі сільгоспкультур в усіх категоріях господарств знизилися (з 45,1 тис. га у 2001 р. до 37,3 тис. га у 2011 р.). Провідною галуззю регіону є рослинництво, на долю якого приходиться близько 80 % вартості усієї сільгосппродукції.

Серед зернових культур сільськогосподарські підприємства Свердловщини спеціалізуються на вирощуванні озимої пшениці, ячменю, вівса, проса, гречки. Провідною культурою є озима пшениця. Підприємствами найбільшими виробниками зерна в Свердловському регіоні є ПП «Агрофірма «Довжанська» – (24% всього врожаю Свердловщини), ООО «Красний колос» – (12%) та ПСП «Провалля» – (10 %). Слід зазначити, що валові збори цих культур із року в рік дуже нестабільні. Їх загальний валовий збір становив у 1990 р. 96,9 тис. тон, а за останню п'ятирічку у середньому за рік – 60,5 тис. тон. [3, с. 106].

Серед технічних культур провідну роль у рослинництві регіону відіграє вирощування соняшнику. Валовий збір цієї культури із року в рік збільшується (за останні два десятиліття більш, ніж у два рази), що пояснюється розширенням посівних площ, високою ринковою вартістю насіння. Найкращі результати з вирощування соняшнику в регіоні мають ф/г «Мар'єнко», ф/г «Заповідь» та ПП «Агрофірма «Довжанська».

Важливими продовольчими культурами для регіону є картопля та овочі. Питома вага Свердловщини у загальнообласному виробництві картоплі у 2011 році склала 6,24%. Виробництвом овочів в регіоні в промисловому масштабі займається тільки ф/г „Брати Єлісеєви”.

Друге місце у вартості сільськогосподарської продукції Свердловського регіону займає тваринництво. Обсяги виробництва в цій галузі скорочені до мінімуму. Фактично товарне тваринництво збереглося тільки на двох підприємствах регіону - ПП «Агрофірма «Довжанська» та ПСП «Провалля». Тваринництво на Свердловщині займається виробництвом м'яса, молока, яєць та вовни. Однак, протягом останніх десяти років структура тваринницького виробництва в регіоні змінилася, що пов'язано з різким зменшенням поголів'я великої рогатої худоби та свиней, яке почалося з 90-их років. Так, у порівнянні з 1990 р. поголів'я ВРХ зменшилося у 14,5, у т.ч. корів – у 9,3, свиней – у 6,7, овець і кіз у – 4,1 рази. Відповідно абсолютні показники виробництва тваринницької продукції також суттєво знизилися. Так, виробництво м'яса (у живій вазі) зменшилося у 3,9, а молока у 4,4 рази. Суттєво знизилася виробництво яєць (у 8 р.), виробництво вовни (у 4 р.) [3, с.166]. Останніми роками помітно почало збільшуватися поголів'я овець, що пов'язане з успішною діяльністю ПСП «Провалля», яке

утримує племінне поголів'я асканійської тонкорунної породи.

Концентрація промислового виробництва та широкі господарські зв'язки обумовили створення на території Свердловщини розвиненої виробничої та соціальної інфраструктури і, в першу чергу, транспортних мереж і зв'язку. Загальна протяжність автомобільних доріг з твердим покриттям складає 611,6 км, з них загальнодержавного значення – 367,7 км, місцевого – 243,90 км. Через територію регіону проходить ділянка автошляху загальнодержавного значення Харків – Ростов-на-Дону. Завдяки їй регіон має прямий вихід на Донецьк і далі на Маріуполь, на Харків і далі на Київ, а також на Ростов-на-Дону і далі на Північний Кавказ. Найстаріша залізниця, що перетинає Свердловщину із заходу на схід, була побудована ще в 1879 р. Завдяки їй Свердловськ має залізничне сполучення через вузлову станцію Дебальцево з Донецьком (Україна) та через станцію Зверєво з містом Волгоград (Росія). На цій ділянці залізниці працює митниця «Красна могила». Залізнична магістраль, що перетинає територію регіону з півдня на північ дає вихід до центральної та північної Луганщини.

Останніми десятиліттями на території регіону зменшилися обсяги перевезення вантажів та пасажирів, що можна пояснити загальним економічним спадом у господарстві країни. Але і сьогодні через цю територію проходять значні міждержавні та внутрішньообласні пасажиро- та вантажопотоки. У регіоні також збільшується кількість приватного автотранспорту (у порівнянні з 1985 р. у два рази).

Бурхливий економічний розвиток краю у ХХ ст. сприяв створенню на його території також потужного багатогалузевого соціального комплексу. Він представлений закладами освіти, охорони здоров'я, культури й дозвілля, фізкультури й спорту. Розміщення цих закладів у цілому відповідає системі розселення, тому більша їх частина зосереджена у центральній частині, головним чином у Свердловську. Населення регіону сьогодні обслуговують 38 різноманітних закладів охорони здоров'я, 31 загальноосвітня та одна вечірня школа, 2 дитячі юнацькі спортивні школи, 5 позашкільних навчальних закладів, міжшкільний навчально-виробничий комбінат, 20 дошкільних навчальних закладів. Високий рівень промислового розвитку, спеціалізація краю на вугільній промисловості, достатньо висока чисельність населення обумовлюють необхідність підготовки кваліфікованих працівників як для промисловості, а і для соціальної сфери. Тому на території регіону були створені 5 професійно-технічних закладів.

Діюча мережа закладів культури Свердловщини складається з 50 установ, а саме, 20 клубних закладів, 23 бібліотек, 4 шкіл естетичного виховання, молодіжного культурно-дозвільного центру «Перемога», міського парку культури і відпочинку, краєзнавчого музею. Для проведення фізкультурно-масової роботи в регіоні створена необхідна спортивна база. Так, тільки у Свердловську було побудовано стадіон на 11 тис. місць, функціонують плавальний басейн, більш як 90 спортивних залів та майданчиків. Отже, незважаючи на зменшення останніми роками обсягів державного фінансування соціальної сфери, органам місцевого

самоврядування вдається підтримувати її на належному рівні.

Функціонування та розвиток суспільно-географічного комплексу Свердловського регіону порушує цілий ряд проблем, які стосуються різних сфер. Серед них найбільш актуальними є: дефіцит водних ресурсів, забрудненість оточуючого середовища підприємствами вугільної промисловості, несприятлива демографічна ситуація, ліквідація обробних підприємств та збереження ресурсної орієнтації промисловості, необхідність технічного й технологічного переоснащення, реконструкції більшості промислових підприємств, занепад тваринництва.

Для вирішення цих проблем керівництво регіону повинне забезпечити подальший соціальний та гуманітарний розвиток міста та району на основі перетворення економіки Свердловщини у конкурентоспроможний господарський комплекс шляхом залучення інвестицій, впровадження інноваційних технологій та виробничих процесів, сприяння розвитку малого та середнього бізнесу.

Література

1. **Географічна** енциклопедія України: у 3 т. / редкол. : О. М. Маринич (відп. ред.) та ін. – К.: Укр. рад. енцикл. ім. М. П. Бажана, 1989 – 1993. – Т. 3, с. 598-569. 2. **Історія** міст і сіл УРСР. Луганська область. – Харків: Харківська книжкова фабрика, 1968. с.574-584. 3. **Статистичний** щорічник Луганської області за 2011 рік. – Луганськ: Головне управління статистики в Луганській області, 2012. – 493 с. 4. **Національний** склад населення Луганської області/ Державний комітет статистики. Луганське обласне управління. – Луганськ: 2003.– 230 с. 5. **Народное** хозяйство Ворошиловградской области: стат. сб. – Донецк: Изд-во «Статистика», 1971. – 166 с. 6. **Чепурнов А.В.** Свердловскантрацит /А.В.Чепурнов / массово-популярное издание.– Свердловск: 2002. – 172 с.

УДК 504.61:674(477.85)

В. А. Худіковська,

асп.

*Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича*

ВПЛИВ ПІДПРИЄМСТВ ДЕРЕВООБРОБНОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ НА НАВКОЛИШНЄ ПРИРОДНЕ СЕРЕДОВИЩЕ ЧЕРНІВЕЦЬКОЇ ОБЛАСТІ

Наявність сировинних ресурсів зумовила розвиток галузей деревообробної промисловості в Чернівецькій області, які мають глибоке коріння і є одними з найстаріших галузей краю. Буковина – один із небагатьох регіонів України, що характеризується потужним лісоресурсним потенціалом, якому належить важлива роль у виконанні різноманітних екологічних функцій і який одночасно є виробничою базою, де ведеться лісове господарство та заготівля деревини.

У зв'язку з переходом до ринкових відносин у галузі все більшого розмаху набувають нові форми господарювання: створюються акціонерні товариства відкритого типу, змінюється форма власності ряду деревообробних комбінатів, які поряд з цілим рядом новостворених малих та спільних підприємств займаються переробкою деревини. Це накладає відбиток на функціонування комплексу, головним напрямком якого є